

Naše země má nejnižší míru příjmové chudoby v Evropě

Sledování toho, jak a kde lidé žijí, jaké jsou jejich příjmy, jak s nimi vycházejí a jakou část z nich dávají na nezbytné opakované výdaje jako například na bydlení, je nenahraditelným indikátorem stavu a vývoje společnosti.

Srovnání finanční a bytové situace domácností jednotlivých členských států Evropské unie nám poskytuje měřítko pro hodnocení naší vlastní situace a zároveň základní přehled o tom, jak se mají lidé jinde. Životní podmínky domácností i jednotlivců jsou přitom oblastí, jež odráží dopady přijatých vládních opatření, systému sociálních dávek a podpor, politiky zaměstnanosti, podpory bydlení a rodiny. Vzhledem ke složitosti těchto systémů, nelze bez dobré orientace v nich dělat relevantní srovnávací analýzy sociální situace domácností mezi různými zeměmi.

Společný nástroj

Jedním z důležitých nástrojů, které se využívají pro získávání dat popisujících životní podmínky domácností a jejich příjmy, je výběrové šetření „Životní podmínky“. Český statistický úřad jej zajišťuje již od roku 2005. Je národní modifikací celoevropského šetření EU-SILC (zkratka anglického názvu „European Statistics on Income and Living Conditions“). Jeho provádění se stalo pro Českou republiku závazným po vstupu do Evropské unie v roce 2004 a z evropských fondů se až do roku 2008 pokrývala významná část nákladů s ním spojených. Obdobně jako my jej – v souladu s nařízením Evropského parlamentu a Rady Evropské unie – zabezpečují i ostatní členské státy Evropské unie a dále Norsko, Švý-

carsko a Island. Vzhledem k tomu, že šetření využívá jednotné metody zjišťování společné pro všechny členské státy Evropské unie, je možné jeho výsledky srovnávat. Získaná data se následně stávají významným podkladem pro formulaci návrhů opatření ovlivňujících ekonomickou a sociální situaci domácností.

Jak šetření probíhá

Jednotkou zjišťování, kde šetření probíhá, je byt. V něm jsou získávány údaje za všechny osoby, které v době šetření mají na dané adrese své obvyklé bydliště. Výběr domácností se provádí dvoustupňovým náhodným výběrem tak, aby byla zajištěna reprezentativita

vzorku. Dotazování na náhodně vybraných adresách provádí speciálně školení tazatelé, a to jak formou papírových dotazníků, tak i prostřednictvím elektronického dotazníku v prostředí Blaise.

Dotazník se skládá ze tří hlavních částí – zaznamenávají se údaje za byt, hospodářící domácnosti i za jednotlivé osoby, které ke konci minulého kalendářního roku dosáhly věku 16 a více let. Dále je součástí šetření tzv. modul, což je sada otázek vztahujících se k aktuálnímu tématu spojenému s bydlením či příjmy, který se každý rok obměňuje.

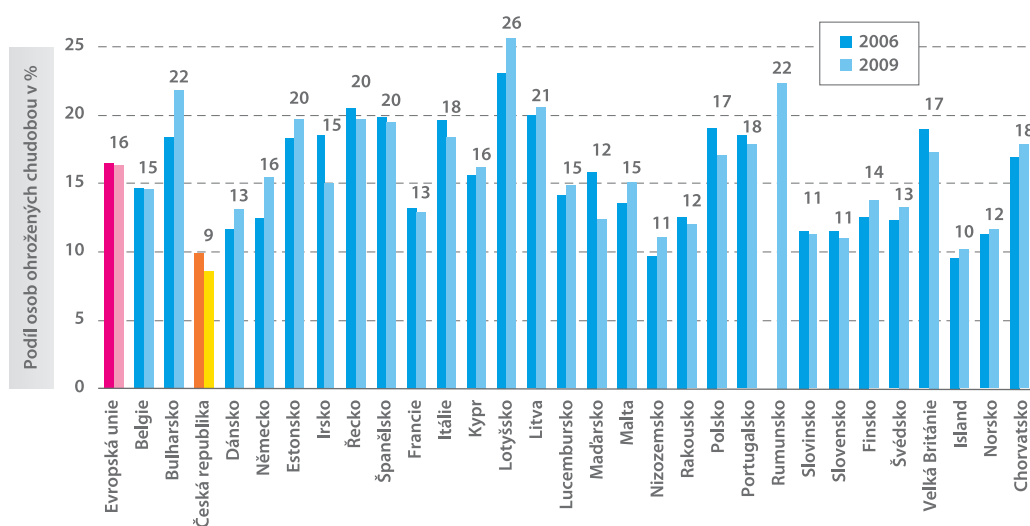
V šetření se využívá tzv. rotační panel – stejné domácnosti jsou dotazovány 4 roky po sobě, od konce února do poloviny května. Současně dochází k obměně části souboru

tím, že domácnosti, u nichž bylo šetření ukončeno, jsou průběžně nahrazovány dalšími z nově vybraných bytů. Tento způsob sledování umožňuje pozorování změn a vývoje situace domácností.

Indikátory chudoby

Hlavním cílem zjišťování EU-SILC je získávat dlouhodobě srovnatelná data týkající se sociální a ekonomické situace domácností všech členských zemí Evropské unie. V dotazníku se zjišťují informace týkající se ekonomické aktivity dotazovaných osob, bydlení a nákladů s ním spojených, finanční situace a příjmů domácností a všech jejích členů, včetně příjmů sociálních a včetně transferů peněz mezi

Podíl osob ohrožených chudobou v letech 2006 a 2009

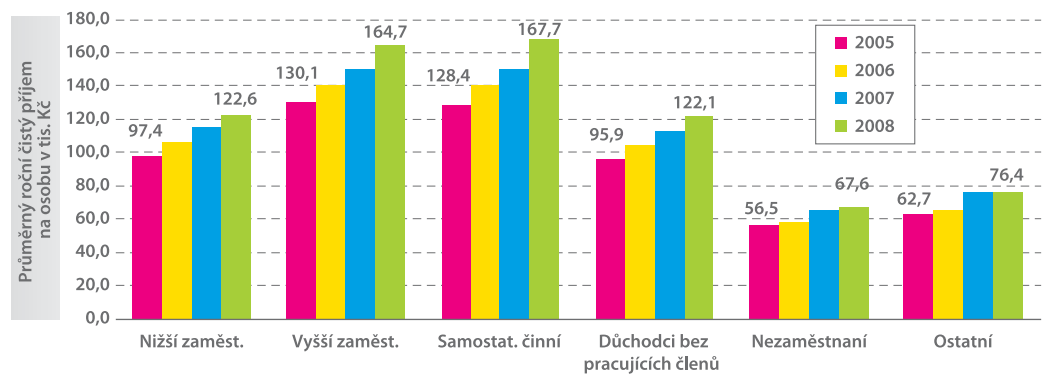

Zdroj: Eurostat

jednotlivými domácnostmi. Data sesbíraná při šetření jsou využívána zejména v souvislosti se zkoumáním míry ohrožení chudobou a úrovní příjmové chudoby.

Indikátory chudoby, které vychází z dat EU-SILC, jsou založeny pouze na výši příjmů domácností a neříkají nic o reálném objemu finančních prostředků, jimiž domácnosti disponují. Výpočet indikátorů je založen na porovnávání poměrného příjmu připadajícího na jednu spotřební jednotku domácnosti s příjmem stanoveným jako hranice chudoby. Tou bývá nejčastěji 60 % mediánu vypočteného z příjmů všech osob. Počet spotřebních jednotek v domácnosti je veličina odvozená z počtu členů domácnosti, u dětí se přihlíží také k věku. Při výpočtu spotřebních jednotek je počet členů každé domácnosti upraven podle vah jednotlivých osob – první dospělá osoba 1,0; další dospělá osoba 0,5; děti do 13 let včetně 0,3. Česká republika má dlouhodobě nejnižší míru příjmové chudoby v celé EU. V roce 2009 tento podíl za celou populaci činil 8,6 %. Podíl osob ohrožených příjmovou chudobou u nás přitom od roku 2006 až do roku 2009 klesal.

Vývoj čistého peněžního příjmu domácností v ČR podle postavení osob v čele za roky 2005–2008

Zdroj: ČSÚ

Reálná výše příjmů

Míra příjmové chudoby sama o sobě ale není dostačujícím ukazatelem pro hodnocení životních podmínek. Pro formulaci závěrů vypovídajících o tom, jak se lidem v dané zemi žije, je nutno vzít v potaz také reálnou výši příjmů (ze které se hranice chudoby počítá) a co si za ně lidé v té které zemi mohou koupit.

Čistý roční ekvivalizovaný příjem, tj. čistý příjem domácnosti přepočtený na spotřební jednotku, se u nás pohybuje hluboko pod průměrem Evropské unie. Medián spočtený z tohoto příjmu se u nás

za rok 2008 pohyboval okolo 7,3 tisíc euro ročně, což je zhruba polovina průměru za celou Evropskou unii. Oproti datům, která oficiálně vydává Eurostat, Český statistický úřad ve většině výstupů pracuje s údaji přepočtenými na osoby, které jsou pro běžného uživatele snáze představitelné.

Průměr na osobu

Výsledky šetření EU-SILC odrážejí situaci domácností z předcházejícího roku. Na minulý kalendářní rok se váží všechny otázky týkající se pracovních a sociálních příjmů osob i domácností. Poslední dosud

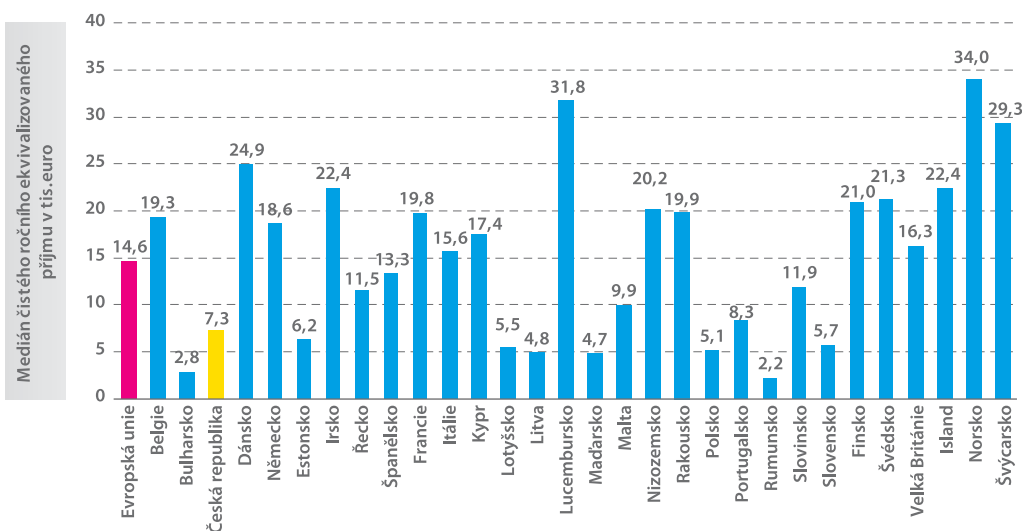
publikovaná data pocházejí ze šetření v roce 2009. Vypovídají tedy o příjmech z roku 2008.

Příjmy českých domácností pokračovaly v tomto období v meziročním růstu ve všech sledovaných skupinách domácností. Průměrný čistý roční příjem na osobu za rok 2008, vypočtený z celkového příjmu domácnosti, činil 139 733 Kč. Používání tohoto ukazatele namísto celkového příjmu domácnosti dává reálnější obraz toho, jakými příjmy domácnost disponuje ve vztahu k počtu svých členů, čímž umožní srovnání mezi domácnostmi různých velikostí. Je však třeba vzít v úvahu, že takto spočtený průměr na osobu zahrnuje všechny osoby, včetně dětí a ostatních osob, které nejsou ekonomicky aktivní.

Nejvyšší průměrný příjem na osobu za rok 2008 byl v domácnostech samostatně výdělečně činných – 167 747 Kč.

Domácnosti vyšších zaměstnanců si oproti roku 2007 polepšily o něco méně než předchozí zmíněné. Čistý roční příjem na osobu u nich činil 164 725 Kč. Naopak nejnižší příjem měly domácnosti nezaměstnaných, a to pouze 67 570 Kč, což bylo jen 48,4 % celkového průměrného příjmu za ČR.

Medián čistého ročního ekvivalizovaného příjmu za rok 2008 (EU-SILC 2009)

Zdroj: Eurostat

Veronika Sequenová
oddělení sociálních šetření